

Posudek školitele

Sabina Mattová (rozená Růžičková), narozena 17.11. 1978 v Plzni

Příspěvek k poznání způsobu obživy na přelomu neolitu a eneolitu
(srovnávací studie západního kulturního okruhu s oblastí Čech a Moravy)

Sabina Mattová zakončila magisterská studia na FHS ZČU v Plzni v roce 2002 diplomovou prací na téma "Význam lovné zvěře ve výživě evropských populací konce neolitu a počátku eneolitu" (vedoucí práce prof. PhDr. Evžen Neustupný, CSc.).

Doktorské studium na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou UK FF zahájila v roce 2004, s povoleným přerušením od 1.10. 2007 do 30.9. 2009). Splnila všechny povinnosti podle studijního plánu. Během studia pravidelně konzultovala se školitelem a s dalšími odborníky na danou problematiku a období. Absolvovala rovněž zahraniční stáž ve Švýcarsku, kde studovala archeologické nálezy z výzkumů nákolních sídlišť, shromažďovala nutné údaje z literatury a konzultovala se švýcarskými archeology.

Cílem dizertační práce bylo získání podrobných informací o lokalitách, na nichž bylo rozpoznáno vyšší procentuální zastoupení lovné zvěře a jejich srovnání s lokalitami bez náznaku tohoto fenoménu v rámci archeologických kultur vyskytujících se na území Čech a Moravy a kultur „západního kulturního komplexu“ na přelomu neolitu a eneolitu. Snahou bylo i zachycení opakujících se znaků v charakteru hmotné kultury u lokalit s fenoménem zvýšené lovecké aktivity a jejich následné porovnání s lokalitami ostatními jak v rámci jednotlivých kulturních okruhů, tak všech lokalit jako celku. Výsledek srovnání má přispět k celkovému pohledu na využívané subsistenční strategie u nás i v zahraničí.

Nejprve byl zpracován přehledný katalog posuzovaných lokalit tak, aby byl z popisu lokality jasný rozsah a povaha i stáří výzkumu a jeho analýz, využívaný hospodářský způsob obživy a skladba nálezového inventáře. Dílčí kapitoly popsaly nálezový soubor jako celek tak, jak jej zdroje ukazují. U menších výzkumů byla věnována větší pozornost rozboru získaných informací a naopak u výzkumů rozsáhlých byly redundantní výsledky vypuštěny, aby zpracování jednotlivých lokalit bylo navenek konzistentního charakteru.

Dále byla zpracována podrobná komparativní databáze zachycující přírodní podmínky lokalit a všechny prvky materiální kultury odrážející se ve skladbě jídelníčku. Filtrací dat pak byly porovnávány jednotlivé ukazatele subsistence v rámci regionů a v rámci skupin lokalit s potvrzeným navýšením lovné zvěře a lokalitami s převahou fauny domácí, případně byly identifikovány shody.

Autorka srovnáním českých a moravských lokalit s mírným navýšením procentuelního zastoupení lovné zvěře a u „západního kulturního komplexu“ s výrazným navýšením zastoupení lovné fauny kolem 50 % neshledala z hlediska přírodních podmínek ovlivňujících jejich zemědělský potenciál výraznější shody. Ani při srovnání s lokalitami s opačnou tendencí se výsledky výrazněji neliší; z toho plyne zásadní zjištění, že neexistuje korelace mezi působením vnějších přírodních podmínek a volbou subsistenčních technik v jednom časovém průřezu.

Porovnáním typologického spektra keramického inventáře autorka zaznamenala výrazný rozdíl v zastoupení nádob i dalších keramických artefaktů mezi lokalitami z našeho území a lokalitami „západního kulturního komplexu“, a to jak ve smyslu udržování kulturních tradic, tak i v širším kontextu. Fakt, že by se nějakým způsobem v keramickém inventáři odrazilo využívání divokých zdrojů potravy a byl tedy patrný na souboru lokalit se zvýšeným podílem lovné zvěře oproti lokalitám s dokladem běžné zemědělské produkce, nebyl potvrzen.

Kostěná a parohová industrie byla vyhodnocena z hlediska typologického především s ohledem na prezenci lovných zbraní a zemědělských nástrojů v souvislosti se surovinovými zdroji druhově určitelnými; výsledkem srovnání dvou sledovaných oblastí je především větší rozmanitost ve využití kostěné a parohové industrie jak domácích, tak lovných zvířat, v každodenním životě obyvatel lokalit „západního kulturního komplexu“; v tomto případě nešlo pouze o lepší podmínky zachování, které tento stav nálezové základny způsobily, ale o její skutečné různorodé využití. Porovnáním lovných zbraní a zemědělských nástrojů na lokalitách se zvýšeným podílem lovné zvěře nebyly zjištěny zásadní rozdíly od lokalit s převahou domácích produktů; všeobecně se ale více zbraní z kosti či parohu vyskytovalo na lokalitách zahraničních; v rámci oblasti Čech a Moravy se lokality s mírně navýšeným procentuálním podílem lovné zvěře ve srovnání se soubory s převahou domácích produktů nelišily.

Z posouzení štípané kamenné industrie autorka vyvozuje závěr, že spektrum nástrojů u lokalit se zvýšeným podílem lovné zvěře se výrazněji v rámci jednotlivých kulturních komplexů neodlišuje; existují moravské lokality s mírným navýšením lovné fauny, kde doklady lovných zbraní nebyly zachyceny (Brno-Bystrc, Těšetice-Kyjovice), ale zároveň tam byly doloženy žňové nástroje, spolehlivě dokládající využití domácích produktů pro subsistenci; z tabulek je ale patrné, že na českých lokalitách s mírným navýšením lovné fauny se s dokladem šipek setkáváme (Cimburk, Praha-Lysolaje), ale zároveň zde byly zaznamenány i nálezy srpových čepelí. V termínech četnosti ale z tohoto nebylo možné vyvozovat závěry, ačkoliv se zdá, že toto srovnání určitou výpovědní hodnotu mít může. V

případě “západního kulturního komplexu” byl zaznamenán podobný stav složení štípaných nástrojů, kdy jsou na lokalitách se zvýšeným podílem lovné zvěře zároveň lovné zbraně i zemědělské nástroje. Patrný rozdíl byl ale zjištěn v zastoupení jednotlivých druhů nástrojů při srovnání lokalit z našeho území a lokalit zahraničních. Vzhledem k otázce obstarávání kamenné suroviny se výraznější rozdíl nijak zásadně neprojevil; na jedné straně existují lokality s navýšeným podílem lovné zvěře a dílensko-výrobním charakterem vázaným na dobývání lokálních zdrojů kamenné suroviny nebo specializovanou výrobou a opačnou tendencí na straně druhé.

Posouzení složení nástrojů v souboru kamenné broušené industrie poskytuje informace z hlediska získávání a zpracování zdrojů potravy o poměrně rovnoměrném zastoupení zemědělské výroby na téměř všech sledovaných lokalitách.

Přestože byl fenomén zvýšené lovecké aktivity v období na přelomu neolitu a eneolitu zaznamenán v obou sledovaných oblastech, nebyl natolik markantní, aby se významněji odrazil ve skladbě nálezového inventáře jednotlivých kultur. Zároveň ale z hlediska přírodního prostředí lokalit existují regiony, kde podíl ve výživě kryly zčásti divoké zdroje právě z důvodu specifických přírodních podmínek jako je blízkost lesa nebo vodní plochy. Jde tedy spíše o fenomén kulturně nespécifický, regionálně variabilní a na nálezovém souboru nezávislý bez zachytitelných sociálních či symbolických konotací podobně jako je tomu v případě kulturně nezávislého fenoménu pohřbů na sídlišťích mimo pohřební areály. Zároveň zde bezpochyby působily i proměny společnosti při přechodu k eneolitu doprovázené i změnami v produkci a zpracování zemědělských plodin.

Předložená dizertační práce představuje téma, které je pro archeologii bezesporu prospěšné a uplatňuje nové trendy ve vyhodnocení archeologických pramenů. Obsahuje zároveň i řadu otázek, jejichž řešení je dosud také značně hypotetické, což ovšem v daném oboru není výjimkou.

do

šc.

Pri

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PRO PRAVĚK A RANOU DOBU DĚJINNOU
116 38 Praha 1, nám. Jana Palacha 2
Pracoviště: Praha 1, Celetná 20